

ΔΥΟ ΝΕΚΡΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

Nascitur, non fit
Ὁράτιος

ΕΝ ἤλπίζον ποτέ ὅτι ὁ *Μάργαρης* θ' ἀπεθάνη τόσον ταχέως. Φύσις τοσοῦτον ζωηρά, εὐθυμος, ἀμέριμνος, δὲν ἐπίστευον ὅτι βιάζεται ν' ἀφήσῃ τὴν ζωὴν τόσον γρήγορα, ὅπως σπεύσῃ πρὸς τὸ ἄγνωστον.

Καὶ ὅμως ἐσπέραν τινὰ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1895 ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ Μελωδράματος εὐρίσκω ἐπὶ τοῦ γραφείου μου τηλεγράφημα. Σχίζω τὸν φάκελλον καὶ ἔμεινα ἐκπληκτος. Δὲν ἐπίστευον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἐνόμιζον ὅτι παρεφρόνησα. Φίλος μου ἐκ Ζακύνθου μοῦ ἐτηλεγράφη τὰς δύο ταύτας λέξεις: «*Μάργαρης ἀπέθανε*».

※ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΜΑΡΓΑΡΗΣ ※

Δύο λέξεις! Καὶ ὅμως ὅποιαν ἀπειρίαν συλλογισμῶν, ὅποιον κῦμα ἀπελπισίας δὲν ἐγέννα εἰς τὴν καρδίαν μου ὁ λακωνικὸς ἐκεῖνος σύνδεσμος τῶν ἀπαισιῶν λέξεων. Καὶ ἡ λύπη ηὔξανε διότι ἐσκεπτόμην, ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶ διὰ τελευταίαν φοράν νὰ τὸν ἴδω. Καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν περίλυπος ἔμεινα εἰς τὸ δωμάτιόν μου, φανταζόμενος ὅτι πρὸ ἐμοῦ κεῖται τὸ φέρετρον περιέχον τὸν Νιόνιον τὸν Μάργαρη. Καὶ ὅτε μετὰ τινα καιρὸν ἐπέστρεψα εἰς τὴν φιλότατην Ζακύνθον, ἔσπευσα νὰ μεταβῶ εἰς τὸ μνήμα του. Ἦτο ὠραία χειμερινὴ Κυριακὴ.

Ὁ ἥλιος ἔλουζε τὴν μυροβόλον τοῦ Ἰονίου κύμασιν, ἥτις δειλῆ ἔπρόβηκεν ἀπὸ τὰ γαλανὰ κύματα. Κ' ἐκεῖ ἐν τῷ ποιητικῷ Κοιμητηρίῳ, μέσα εἰς τὰ μάργαρα καὶ τοὺς πενιχροὺς ξυλίνους σταυροὺς ἕνα νεοσαφές

μνήμα μου ἐκίνησε τὴν προσοχὴν. Καὶ σὰν κἄτι νὰ μ' ἔσερνε ἐκεῖ, ἐπλησίασα. Πρόχειρος σταυρὸς ἐκόσμηε τὸ μνήμα καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἦσαν χαραγμένα τ' ἀρχικὰ τοῦ ὀνόματός του γράμματα Δ. Ι. Μ. 1895. Ἐγονάτισα καὶ ἐπὶ τῶν κατακλυζόντων τὸ μνήμα του ἀνθέων ἔγυρα τὴν κεφαλὴν καὶ . . . ἔκλαυσα. Εἶναι τὰ δάκρυα ἡ μόνη προσευχὴ τὴν ὁποῖαν ἡμπορεῖ κάνει νὰ προσέφῃ ἐπὶ τοῦ τάφου προσφιλοῦς.

Καὶ ἐξερχόμενος τοῦ νεκροταφείου, ἔστρεψα τελευταῖον τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ τάφου του, κατηράσθην τὴν σκληρὰν εἰμαρμένην, ἥτις ὡς ὁ Κρόνος κατατρώγει τὰ ἴδια αὐτῆς τέκνα, καὶ ἀνεχώρησα . . .

✱

Ἄλλ' ἄς μὴ μακρυγοῶ. Δὲν πρόκειται περὶ διηγήματος, ἀλλὰ περὶ βιογραφίας.

Ὁ Διονύσιος Μάργαρης ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ ἔτος 1859 καὶ ἀπέθανεν αἰφνιδίως τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1895. Αὐτὴ εἶναι ὅλη του ἡ ἱστορία, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ἔγραψεν εἰς ἓν ἀπὸ τὰ τραγούδια του, προφητεύων οἰνοῖν τὸν θάνατον αὐτοῦ :

ΕἶΣΗΘΕ, ἐστέναζε, ἔκλαψε, ἐγάθη
νὰ ἡ ἱστορία του ὅλη εἶν' αὐτή,
κοιμᾶται ἀτάραχα στῆς γῆς τὰ βᾶθη
καὶ γύρω του ἄπειρη, κρύα σιγή.

Εἰκοσαετής ἤρχισε νὰ γράφῃ τραγούδια ἐρωτικά. Καὶ εἶχεν ὡς διδάσκαλόν του εἰς τὴν ποίησιν τὸν περιφανῆ τῆς ἀδελφῆς Ἰταλίας ποιητὴν Stecchetti. Κανεὶς ἀληθῶς δὲν δύναται νὰ κατηγορήσῃ τὸν Μάργαρην ὅτι ἔκλεψε ξένους στίχους· καὶ ἐὰν ποτὲ κατὰ σύμπτωσιν ἔδανείζετο μίαν ἰδέαν, ἐγνώριζε νὰ τὴν περιβάλλῃ μὲ τὸν περίχρυσον καὶ πολύχρωμον τῆς Μούσης του πέπλον. Δὲν εἶναι λέγομεν λογοκλοπία, ἐὰν που συμβαίη εἰς στίχος νὰ σημαίη ὅ,τι μεταφραζόμενος εἰς τοῦ δαίνα ποιητοῦ στίχος. Ἐμελέτησε τόσον τὸν Στεκκέττην, ὥστε αἱ ἰδέαι τοῦ Ἰταλοῦ Βάρδου ἐγένοντο ἰδιαιτέρας, δὲν ἠγνόει ὅτι ἔδανείζετο, ἀλλ' ὅτι ἐδημιούργει ἰδέας, ἄς ἐπορίζετο ἀπὸ τῆς φαντασίας του.

Ἐν ἀπὸ τὰ τραγούδια—τὰ ὀλίγα εὐτυχῶς—εἰς τὰ ὁποῖα ἐπέδρασεν ἡ τοῦ Στεκκέττη Μῦσα εἶναι καὶ τὸ κατωτέρω, ἀπὸ τ' ὁποῖον ὅμως ὁ τρυφερός Μάργαρης ἀφῆρεσε τὸν ὑπερβάλλοντα τοῦ Ἰταλοῦ realisme, ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν φυσικότητα τῆς ὑποθέσεως.

Α Π Α Τ Η

(Μίμησις)

ΕΨΕΣ π' ἐβρέθηκα, κόρη, σιμά σου.
τὰ στήθια μου ἔδερνε πόθος κρουφός.
Βουδὸς ἐκύτταξα τὴν ὁμορφίαν σου
καὶ λὲς πῶς σ' ἔλουζε οὐράνιο φῶς.

✱

Δὲν εἶχα δύναμι νὰ σοῦ μιλήσω.
δὲν εἶχα δύναμι λόγου νὰ πῶ.
Ἐμπρός σου ἐγύρευα νὰ γονατίσω
Καὶ πάλι ἐλόγιαξα πῶς θὰ ἴντραπῶ.

Ἄλλ' ὅταν ἔγυρες τὴν κεφαλὴ σου,
καὶ μοῦπες τρέμοντας — Δὲν μοῦ μιλάς; —
« Ἄγγελε, ἐφώνασά, τοῦ Παραδείσου,
ἢ βλέπω ὄνειρο, ἢ μὲ γελᾷς.
(1890)

Εἰς κάθε ποίημα τοῦ ὁποίου ἐδανείζετο τὴν ιδέαν, ὁ Μάργαρης συνήθιζε πάντοτε νὰ θέτῃ τὴν λέξιν «Μίμησις». Καὶ ὅμως τὸ ἀνωτέρω ποίημα δὲν εἶναι μίμησις, ἀλλ' αὐτόχροημα δημιουργία πρωτοτύπου ἔργου. Ὅστις δὲν μὲ πιστεύει ἄς ἀναγνώσῃ τὸ ποίημα τοῦ Στεκκέττη.

Καὶ τοῦ κατωτέρω ποιήματος ἡ ιδέα ἀνήκει εἰς τὸν Στεκκέττην.

Θ Ρ Η Σ Κ Ε Ι Α

(Μίμησις)

ΜΟΥΠΕ μι' αὐγὴ «πιστεύεις;», γιατί ποτὲ δὲν σ' εἶδα
τὰ γόνατα νὰ γύρης καὶ νὰ προσευχηθῆς.
Πές μου στὰ στήθια μέσα σὰν ποιὰ νὰ κλῆς ἐλπίδα,
μπορεῖς σὲ τέτοιο σκότος ποτὲ ν' ἀναπαυθῆς;

✽

Χωρὶς καιρὸ νὰ γάσω, ἐστάθηκα μπροστά της
καὶ μὲ δειλὴ μανίᾳ ἐπρόφθασα νὰ πῶ
ἄφου ἔκλινα τὸ γόνα μπροστά στὴν ὡμορφιά της
— «Σ' ἐσὲ μόνον πιστεύω καὶ σὲ μόν' ἀγαπῶ».

Αὐτὰ εἶναι τὰ δύο μόνον τραγούδια τὰ ὁποῖα ἐμιμήθη ἀπὸ τὸν Στεκκέττην. Ἄλλὰ παρακαλῶ τίνος νομίζετε εἶδους μίμησις εἶναι;

Μίμησις ποιήματος ἢ ἐν γένει λογοτεχνήματος δύναται νὰ γίνῃ ποικιλοτρόπως. Δὲν σκοποῦμεν ἐνταῦθα ν' ἀναπτύξωμεν τὸ θέμα τοῦτο, ἀρκούμεθα δὲ μόνον νὰ εἴπωμεν, ὅτι μὲ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Στεκκέττην τὰ δύο ἀνωτέρω θέματα ὁ Μάργαρης, ὄχι μόνον δὲν ἔκλεψεν, ἀλλ' ἐδημιούργησε δύο μικρὰ ποιητικὰ ἀριστουργήματα, ἅτινα θὰ μείνωσιν ὡς πρότυπα στιχουργίας ἀμέμπτου καὶ τρυφερᾶς.

Διὰ τελευταίαν λοιπὸν φεράν τὸ ἐπαναλαμβάνομεν. Μερικοὶ ἴσως τῶν στίχων τοῦ Μάργαρη ἁμοιάζουσι — πολὺ σπανίως ἐννοεῖται — μὲ τοὺς στίχους τοῦ Στεκκέττη. Ἄλλ' ὡς πρὸς τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν κατηγορήσωμεν. Τὸν ἐμελέτησε, τὸν ἐχώνευσε καὶ ἀσυνειδήτως κάπου κάπου μιμεῖται στίχους τοῦ Ἰταλοῦ Βάρδου, οἱ ὁποῖοι ἀπετυπώθησαν ἤδη ἐν τῇ διανοίᾳ του, ἔγιναν τέλος ἴδιον αὐτοῦ διανοητικὸν κτήμα.

✽

Τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὰ τελείως ἰδικά του ποιήματα, εἰς ἐκεῖνα δηλαδὴ εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἐπέδρασεν οὐδεμίᾳ ξενικῇ ἐπήρεια.

Ἡ ἀνθόσπαρτος Ζάκυνθος γεννᾷ τοὺς ποιητὰς — καθὼς εὐφρέστατα λέγει ὁ κ. Παλαμᾶς — ὅπως καὶ τ' ἄνθη. Τὸ τραγούδι εἰς τὴν χώραν ταύτην εἶναι ἰδιοφυές, βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιραν, ἀπὸ τὰ γαλανὰ τοῦ Ἴονίου κύματα. Καὶ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Ζάκυνθος ποιητὰς ὡς τὸν ἐθνικὸν Σολωμὸν, τὸν Φώσκολον, τὸν Κάλβον καὶ πλείστους ἄλλους.

Ἄλλὰ καὶ ἡ παροῦσα γενεὰ δὲν ὑστέρησεν ὡς πρὸς τοὺς ποιητάς. Δύο ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν ὁ Μάργαρης καὶ ὁ Ἡλιακόπουλος περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τὰς ἐπομένους σελίδας.

Ὁ Μάργαρης λάτρις τῆς φύσεως, ἦτο ὄντως καλλιτέχνης τοῦ στίχου· δὲν ἔγραφεν, ἀλλ' ἔγλυφε στίχους ζωντανούς ἐπὶ τοῦ ἀψύχου χάρτου. Ὁ Ἡλιακόπουλος ἀπεναντίας — ὁ ἕτερος τῶν δύο Ζακυνθίων ποιητῶν — ἔδιδε περισσοτέραν προσοχὴν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ποιήματος παρά εἰς τὸν ῥυθμὸν.

Ἄλλ' εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς φύσεως, τοῦ τοπειοῦ, τῶν ἀνθῶν, τῆς ζωῆς τέλος, ὁ Μάργαρης ἦτο ἐξοχος, ἀμίμητος. Ὅχι μόνον διότι ἡ φύσις τῆς Ζακύνθου εἶναι ἐπιτηδεῖα εἰς τὸ νὰ γεννᾷ ποιητάς, ἀλλὰ διότι ὁ Μάργαρης ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ εἶχεν ὀρισθῆναι νὰ γίνῃ ποιητής. Κανεῖς, λέγει ὁ Boileau δὲν γίνεται ποιητής, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ποιητικώτερά κοινωσίᾳ γεννηθεῖς.

S'il ne sent point du ciel l'influence secrète,
si son astre en naissant ne l'a formé poète.

Καὶ πράγματι εἶχε γεννηθῆναι μόνον διὰ τὴν ποίησιν, διὰ τίποτε ἄλλο. Ἀκούσατε τὸ ἐξῆς τραγοῦδι ἂν θέλητε νὰ παραδεχθῆτε τὴν γνώμην μου.

Θ Α Μ Α Ρ Α Θ Η Ι

ΜΕΛΑΧΡΟΙΝΟΥΛΑ μου, ἄλλος μαγνήτης,
ἢ τύχη ἀχώριστος, θὰ μᾶς κρατῆ,
μὰ πόσο σκιάζομαι τῇ δυνάμει τῆς
δὲν ξέρω ὁ δύστηχος κι' ἐγὼ γιατί;

✽

Κι' ὅμως τὰ χεῖλη μας ποτὲ ἄς μὴν ποῦνε
πόσα τὸ στήθος μας βαθεῖ ἀγροικᾷ,
μόνο τὰ μάτια μας κρυφ' ἄς μιλοῦνε
μὲ λόγια ἀμίλητα καὶ μυστικά.

✽

Σὲ πλάνα ὄνειρατα ποτὲ ἄς μὴ ὀίξῃ
ἐλπίδα ἢ σκέψι μας καὶ μαγευθῆ.
Μπουμπουκι ἢ ἀγάπη μας ἄς μὴ ἀνοιξῇ
δὺς ἡμέραις κι' ἔπειτα νὰ μαρᾶθῃ.

(1893)

Ὁ Μάργαρης δὲν ἔγραφε στίχους παρά ὅταν ἡ καρδιά του τοὺς ὑπὴ- γόρευεν. Ἐβλεπε μίαν ὠραίαν γυναῖκα, μίαν ὠραίαν φύσιν, κάτι τι τέλος ὠραίου, καὶ ἀμέσως ἐν τῇ διανοίᾳ του ἐγεννᾶτο ἓνα τραγοῦδι. Διὰ τοῦτο ὅλα τοῦ τὰ ποιήματα, ὅλοι του οἱ στίχοι εἶναι ῥωμαντικοί, αἰώνιοι ὕμνοι στὰ γαλανὰ ἢ τὰ μαῦρα μάτια, τὰ ξανθὰ καὶ τὰ καστανὰ μαλλιά, εἰς τὸ κάλλος ἐν γένει. Καὶ περιέβαλλε τὴν γυναῖκα τῆς καρδίας του, ἢ μᾶλλον τῆς φαντασίας του, μὲ τὰ ποιητικώτερα ὄνειρα, μὲ τὴν πο- λυτελεστέραν τῆς φύσεως μεγαλοπρέπειαν, μὲ τὸ ὑπέρτατον τέλος ποιη- τικὸν ἰδανικόν.

Καὶ ἰδοὺ ἐν ἀπὸ τὰ τραγούδια του εἰς τ' ὁποῖον δὲν γνωρίζει κανεὶς τί πρῶτον νὰ θυμάσῃ καὶ τί ὕστερον :

Β Ε Ρ Γ Ο Λ Υ Γ Ι Σ Τ Η

ΒΕΡΓΟΛΥΓΙΣΤΗ μου φίλη
σὺν τ' Ἀποίλῃ
τὸ τριαντάφυλλο εὐωδιάζεις,
μὲ τῆ ῥοδινῆ μορφῇ σου.
συλλογίσου
τὴν καρδιά μου πῶς σπαράζεις.

✽

Σὺν σὲ βλέπω νὰ διαβαίνῃς
μὲ τρελλαίνεις·
πῶς νὰ σοῦ τὸ πῶ δὲν ξέρω·
Σὲ θεωρῶ σὺν πλάσμα, φῶς μου,
ἄλλου κόσμου
καὶ κρυφὰ γιὰ σὲ ὑποφέρω.

✽

Τώρα ἡ τύχη μου ἀπομένει
νεκρωμένη
μὲς τὰ δύο σου ἀφράτα χεῖλη.
Ἐνα ΝΑΙ σου ἂν ἀγροικήσω,
θ' ἀναζήσω,
ἀφροροδινῆ μου φίλη.

(1892)

Τί πρῶτον καὶ τί τελευταῖον θὰ θυμάσῃ κανεὶς ! Τὴν γοργότητα τοῦ στίχου, τὴν μελωδικότητα ἢ τὴν περιγραφὴν ; Καλλίτερον δλα.

Οἱ στίχοι τοῦ Μαρκαρη ἡμοιάζουν μὲ τὸν χαρακτῆρα του. Ἐρωτο-μηνίης, μόλις ἐβλεπε κάτι τι ὠραῖον, ἀμέσως τὸ ἡγάπα, καὶ ὡς ἀποτέ-λεσμα τοῦ ἐρωτός του ἐγεννᾶτο τέκνον οὐχὶ νόθου, ἀλλὰ ποίημα ἀντά-ξιον τοῦ αἰσθηματικωτάτου ποιητοῦ.

Περσασμένοι χρόνοι ! Τὸν ἐνθυμοῦμαι ὅτε μόνοι καθήμενοι ὑπὸ τὸ ἀρ-γυρεῦν τῆς Σελήνης φῶς, σιμὰ εἰς τὰ γαλανὰ κύματα, ἐρεμβάζαμεν. Καὶ ἐν τῇ ῥέμβῃ ἐκείνῃ ἀπήγγελε στίχους ἀσυναρτήτους — ἀκατανοήτους πρὸς τὴν φύσιν ἐπικλίσεις, μυστικὰς εἰωνεὶ πρὸς τὴν δημιουργίαν συν-διαλέξεις.

Καὶ ἀπήγγελε πότε μὲν στίχους τοῦ Στεκκέττη καὶ πότε στίχους τοῦ προσφιλῶς του "Αἶνε.

✽

Ἡ ποίησις, Μοῦσα ὑψηλὴ ἐξιδανικέουσα τὰς ψυχικὰς ὁρμάς, αἶποτε ἔσχεν ἐξόχως καθὼς καὶ χυδαίους λάτρεις. Πολλοὶ ποιηταὶ ἀνεφάνησαν καὶ παρουσιάζονται καθ' ἑκάστην ἐκ τῆς λεγεῶνος τῶν Ἐξαρχοπού-λων, ἀλλ' εἶναι προσέτι ἀληθές, ὅτι ἡ ποίησις ἀπέκτησεν οὐκ ὀλίγους μύστας ἀληθεῖς τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς λατρείας.

Ἐνὸς τρυφερώτατος τραγουδιστῆς εἶναι καὶ ὁ Μάρκαρης. Ἐγεννήθη ποιητῆς . . . νόμιμον τέκνον τοῦ Παρνασσοῦ. Οὐδέποτε ἀνέγνωσεν αἰ-

σθητικὴν, οὐδέποτε ἐμελέτησε στιχουργικὴν, ἀλλ' οἱ στίχοι του, καθὼς τὸ τρέχον τοῦ ρυακίου ὕδωρ, ἀσυνειδήτως ἐχύνοντο ἀπὸ τὴν καρδίαν του, ἀπὸ τὴν φαντασίαν του, ἀπὸ τὴν μελωδικὴν γραφίδα του, ὅπως τέρψη τρυφερὰς ψυχάς, ὅπως μαλάξῃ ἀγερώχους καρδίαις, ὅπως γράψῃ ἓνα τέλος τραγοῦδι.

Καὶ τὸ περιεργὸν εἶναι ὅτι ἐνῶ πάντοτε εἰργάζετο μὲ ἀριθμούς — καθὼς ὑπάλληλος τῆς Ἴονικῆς Τραπεζῆς — ἐν τούτοις ἡ Μοῦσα του εὗρισκε καιρὸν νὰ γράφῃ στίχους ἐξόχως περιπαθεῖς ὡς οἱ ἀκόλουθοι :

Ε Λ Α Ι

ΚΑΤΩ ἐκεῖ στ' ἀνθισμένα λειβάδια
παίζει ὁ Ζέφυρος ὅλος χαρὰ,
γύρω βόσκουν χιονάτα κοπάδια
καὶ κυλοῦνε ὀροσάτα νερά.

✽

ΜΥΡΙ' ἀηδόνια στὴν τόση γαλήνη
γλυκοψάλλουνε μέσ' στὰ κλαδιά
καὶ τὰ ῥόδα μιλοῦνε, καὶ οἱ κοῖνοι
μὲ μιὰ γλῶσσα γεμάτη εὐωδιά.

Ἔλα, φῶς μου, λησμονήσε τώρα
ὅσο μῖσος κρατεῖς μυστικό,
ἢ μοῦ φταῖς, ἢ σοῦ φταίω, ἤλθε ἡ ὄρα
νὰ γυρίσουμε φύλλο λευκό.

✽

Κι' ἔτσι πειὰ λησμονῶντας τόσ' ἄγχι
πάλι ὁ ἔρωσ μας, μὲ ἄλλη φορὰ
σὰν τὸ φοῖνικα μέσ' ἀφ' τῆ στάχτη
θεν' ἀπλώση καινούρια φτερά.

Οἱ στίχοι αὐτοὶ δὲν εἶναι ἀντάξιοι τοῦ Corpée, τοῦ Στεκκεττή ; Ἄλλὰ καὶ οἱ κατωτέρω πῶς σὰς φαίνονται ; Δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ πομπώδη ἐκεῖνα τραγοῦδια, ἅτινα εἶναι δόξα παρελθούσης ἐποχῆς καὶ ἅτινα ἐχόρδιζον τὴν λύραν ποιητοῦ οἷος ὁ Παπαρρηγόπουλος. Εἶναι τραγοῦδι εἰδυλιακόν, καὶ ψάλλει ὁ Μάργαρης καθὼς τὸ πτηνὸν κρυμμένον μέσα εἰς τοὺς πυκνοὺς τοῦ δένδρου κλάδους ἀφανὲς καὶ ἀγνώριστον. Καὶ ὡς μόνη ἀμοιβὴν του ἔχει τὸ ἄσμα.

Ζ Η Λ Ε Ι Α

ΓΥΡΩ ἀπὸ ῥέζινα καὶ ἀπὸ βανίλια
σκορπίζει ὁ κῆπός μου κρυφὴ εὐωδιά,
τρέμουν ἀθέλητα τὰ δυὸ μου χεῖλια
καὶ πάλλει ἀπόκρυφα, γλυκὰ ἢ καρδιά.

✽

Ἄφ' τὸ μπαλακόνι μου πέρα βαθεῖα,
βλέπω τὸ σπῆτι σου λευκό, λευκό,
σὰν ναύτης ποῦ ἔρημος στὴν τριχυμῖα
ξανοίγει ἀπάντεχα ἄστρο γλυκό.

(1894)

✽

Εἶναι μεσάνυχτα, γλυκὰ κοιμήσου
ὕπνο δὲν ἄφησες γιὰ μὲ στὴ γῆ,
μοῦ φέρνει ὁ ζέφυρος κάθε πνοή σου
στὴ μοναξιά μου καὶ στὴ σιγή.

✽

Κοιμοῦ καλλίτερα, μὲς τὴν ψυχὴ μου
ἄγρυπνη βόσκεισαι καὶ μοῦ μιλεῖς,
ποῦ ἂν μένης ἐξυπνη, μελαχροινὴ μου,
ἄλλος σὲ χαίρεται, κι' ἄλλον φιλεῖς.

Οἱ ἀνωτέρω στίχοι, ὡς ἱριδόχρους πομφόλυγες — κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκφρασιν φίλου — ἐπαφίνουσι πάντοτε ὀλίγας σταγόνας ὀροσίου ἐπὶ τῶν χειλέων μας. Ὁ Διονύσιος Μάργαρης δὲν ἦτο κάτοχος Πανεπιστημιακῶν σπουδῶν. Ἄλλὰ τί πρὸς τοῦτο ; Μήπως πολλοὶ ἐπιστήμονες δὲν εἶναι ἀνάξιτοι τοῦ τίτλου των καὶ πολλοὶ μὴ διπλωματοῦχοι πολυειδῶς διαπρέπουν ; Ἄν ὑστέρει ὡς πρὸς τὰς τοιοῦτου εἶδους σπουδὰς, εἶχεν ὡς ἀντισήκωμα τὴν χάριν τῆς ποιήσεως. Τὰ ποιήματά του, ἐλαφρὰ ὡς ἡ χρυσαλ-

λίσ, ζωηρά, χαρωπά, ώραϊα, τρυφερά, ἔψαλλον τὴν φύσιν, τὸ κάλλος καὶ τὸν ἔρωτα, τὰ τρία δηλαδὴ ἐκεῖνα, ἅτινα ὁ Μάργαρης ζῶν ἠγάπησεν. Ἡ μούσα τοῦ ἐμπνεομένη πάντοτε ὑπὸ τοῦ διαυγοῦς τῆς Ζακύνθου ὀρίζοντος ἦτο ἀθρά, εὐθυμος, γελαστή.

Ἦμνει διαρκῶς τὴν γυναῖκα, ὅτε μὲν ἐπαινῶν αὐτὴν, ὅτε δὲ στενάζων διὰ τὴν ἀπιστίαν της, διὰ τὴν ψυχρότητα της, διὰ τὴν ἀπάτην της. Θ' ἀπετέλουν ὀλόκληρον τόμον, ἂν ἀπεφάσιζον ν' ἀποσπάσω τὰ καλλίτερα τῶν ποιημάτων τοῦ Μάργαρη. Ἴσως θὰ ἐκουράζοντο οἱ ἀναγνώσται τῆς τόσον ἀγαπητῆς «*Ποικίλης Στοᾶς*», εἰς τὴν εὐγενῆ ἔφεσιν τοῦ πολυτίμου Διευθυντοῦ τῆς ὁποίας ὀφείλω καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ ἔρθρου μου τούτου, καὶ διὰ τοῦτο σπεύδω νὰ περατώσω τὴν ἀσθενῆ μελέτην μου.

Κατὰ τὸ 1889 εἰς τὸ ἐν Ζακύνθῳ ἐκδιδόμενον τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην περιοδικὸν ὁ «*Ἀνθῶν*» ἐδημοσίευσεν ἐν ποίημά του ὁ Μάργαρης, τὴν ἐπομένην δὲ Κυριακὴν ἢ «*Ἑστία*» ἔσπευσε νὰ τὸ ἀναδημοσιεύσῃ, πλέκουσα ἀμάραντον στέφανον εἰς τὸν ἄγνωστον τότε διὰ τὰς Ἀθήνας ποιητὴν. Ἦτο ἡ πρώτη φιλολογικὴ του ἐπιτυχία, καὶ ἡ πρώτη ἠθικὴ ἀνταμοιβή, ἣν ἐλάμβανεν ἀπὸ τῆς Μούσης του.

Παραθέτω ὀλόκληρον τὸ *ἔξοχον* αὐτὸ τραγουδάκι ποῦ φαίνεται ὅσῳ αἰθέρῳ πέταμμα πουλιοῦ σὲ ἀγνώστους σφαίρας.

Η Θ Ε Λ Α

ΗΘΕΛΑ νᾶχα δύναμι
νὰ πῶ γιὰ σὲ τραγουδι
π' ὅμοιο νὰ μὴν ἀκούστηκε
ποτὲ μέσα στῆ γῆ.
Καὶ ν' ἀπιθῶσω ὀλόδροσο
στὰ στήθια σου λουλούδι
ποῦ νὰ εὐωδιάζῃ αἰώνια
χωρὶς νὰ μαραθῆ.

Ἦθελα ἢ ἀγάπη σου
κρυφὰ νὰ μ' ἀσκηώσῃ
σὲ γῶραις ἀστροφώτισταις
π' ἄλλη νὰ βῶ ζωῆ.
Κι' ἀπὸ ψηλὰ τὸ βλέμμα μου
κάτου στῆ γῆ νὰ σώσῃ
νὰ ἴσ' ἀντικρύσῃ ὀλόφλογο
χωρὶς νὰ ἴσ' ἀντροπιασθῆ.

✱

Ἦθελα νᾶχα δύναμι
κόσμο γιὰ σὲ νὰ πλάσω
μὲ ποταμούς, μὲ θάλασσαις
μὲ δένδρα, μὲ πουλιὰ
κι' ὅταν σ' ἴδῶ βασίλισσα
καὶ τέτοια σ' ὀνομάσω,
νὰ πέσω ἔμπρὸς στὰ πόδια σου
νὰ μὴν ζυπνήσω πλαιά.

(1889)

Τοιοῦτον τὸ ἀνωτέρω ἔξοχον, γλαφυρόν, ὑπέροχον ἐν στίχοις, ζωγραφίζον ὀλόκληρον φύσιν, ὀλόκληρον ἐρωτικὴν ἱστορίαν, γεγραμμένην μὲ γραφίδα ζωγράφου. Μὲ τὴν αὐτὴν θεῖαν μορφήν παριστά τὴν γυναῖκα ὁ ποιητὴς καὶ εἰς τὸ ἐπόμενον ἔξοχον του.

ΛΟΓΙΑ ΧΑΜΕΝΑ

ΛΥΓΓΗ φεγγαροπρόσωπη, τῆς γειτονιάς καμάρι,
 ζαφεύρια εἶναι τὰ μάτια σου, ἀτίμητο ζευγάρι.
 Εἶναι τὰ δυό σου μάγουλα τριαντάφυλλο τ' Ἀπριλί,
 κ' εἶναι κοράλλι διαλεκτὸ τὰ κόκκινά σου χεῖλη.
 Τὰ ξέπλεκά σου τὰ μαλλιά ποτάμι χρυσομένο,
 ποὺ τῶχρον, φῶς μου, οἱ ζέφυροι 'ς ταῖς πλάταις σου χυμένο.
 Τὰ δόντια σου τὰ ὀλόπικνά, κλωνιά μαργαριτάρι,
 τὰ δυό σου γαϊτανόφρυδα τοῦ χρυσαφιῶ λυγάρι.
 Ὡς τοὺς δρόμους μέσα σὰν περνᾷς ψηλό μου κυπαρίσσι,
 ἔχεις μιὰ χάρι ποὺ μπορεῖ νεκρούς νὰ περιορίσῃ.
 Κι' ὅπου κι' ἂν πᾶς κι' ὅπου σταθῆς, χύνεις μαγεῖα μεγάλη,
 ἔχεις μιὰ χάρι ἀλλοιωτική, ποὺ δὲν τὴν ἔχει ἄλλη.
 Σ' εἶδα, νά, σ' εἶδα νὰ περνᾷς πολλαῖς φορὰς σιμὰ μου,
 χωρὶς νὰ θέλω, ἀπόκρουφα γοργοκυττᾷ ἢ καρδιά μου.
 Σ' εἶδα καὶ μέσ' 'ς τὴν Ἐκκλησιά χρυσὸ μου περιστέρι,
 κ' εἶπα χαρὰ 'ς τὸ σπῆτι ἐκεῖ πῶχει παρόμοιο ἀστέρι!
 Οὔτε δικητῆ, οὔτε γνώριμη, οὔτ' ἄλλο τι σὲ ἔχω,
 μὰ ὅθε μού ποῦν πῶς εἶσαι σύ, χωρὶς νὰ ξέρω, τρέχω.

✱

Περαινῶν τὴν ἄτεχνον βιογραφικὴν μου μελέτην, διὰ τῆς ὁποίας ἂν μὴ τι ἄλλο, διεσώθησαν εἰς τὰς ἐκλεκτάς σελίδας τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» τὰ ὠραιότερα καὶ γλυκύτερα τραγούδια τῶν δυο χαριστέρων ποιητῶν τῆς Ζακύνθου, δὲν θέλω νὰ παρίδω καὶ ἓν εἶδος ποιήσεως εἰς τ' ὁποῖον οὐχὶ ὀλίγον διέπρεψεν ὁ Μάργαρης.

Εἰς τὴν μετάφρασιν ξένων ποιημάτων, ἧτις οὐδόπως εἶναι εὐχερῆς εἰς τὸν συνηθίζοντα νὰ ἐργάζεται εὐσυνειδήτως, ὁ Μάργαρης ἐπέτυχε τελείως. Καὶ ὡς ἀποδείξεις τῆς ἀληθείας τῶν λόγων μου πρόκεινται αὐταὶ αἱ μεταφράσεις του ζωνταναί, φυσικαί, ἔξοχοι.

Εἶναι τῶντι πολὺ δύσκολον νὰ παρουσιάσῃ κανεὶς μεταφράσεις ποιημάτων διαπρεπῶν ποιητῶν τῆς Εὐρώπης. Εἶναι τόλμη, διότι καὶ ἡ γλῶσσα ἀκόμη μᾶς ἐμποδίζει. Ἡ καθαρύουσα εἶναι νεκρά, ἡ καθομιλουμένη — ἡ δημοτικὴ ὡς τὴν λέγουν — εἶναι ἐν μέρει ἀτελής καὶ χωρὶς γραμματικῶς κανόνας.

Ἄλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια, αἱ μεταφράσεις τοῦ Μάργαρη εἶναι ἐπιτυχεῖς, ἰδίως δ' αἱ τοῦ Heine μεταφράσεις. Ἀπὸ αὐτὰς παραθέτω μερικὰς :

ΨΑΡΟΠΟΥΛΑ

(Ἐκ τῶν τοῦ «Heine»)

ΕΜΜΟΡΦΗ μου, ξανθὴ ψαροπούλα,
 ἔλα, ἐσὲ 'ς τὸ γιάλο καρτερῶ,
 Σπρῶξε ἐδῶ τὴ μικρὴ σου βαρκοῦλα
 Καὶ τ' ὀλόστρωτο σχῆσε νερό.

Ἐστὴν καρδιά μου γλυκὰ τὸ κεφάλι,
 ἔλα, πίσωσε, μὴν φοβηθῆς.
 Ὅπως μέσ' τῶν ἀνέμων τὴ ζάλη,
 δὲν δειλιάζεις 'ς τὸ πέλαο ἂν βρεθῆς.

✱

Ἄλλο πέλαο ἢ καρδιά μου ἄφ' τὰ πάθη
 κλεῖ γαλήνη, κι' ἀνέμους φοικτούς,
 Καὶ κρυμμένους 'ς τ' ἀθώρητα βᾶθη,
 Μαργαρίταις κρατεῖ διαλεχτούς.

ΤΙ ΕΥΤΥΧΙΑ

(Heine)

ΑΓΚΑΛΙΑΣΘΕ με, σφίξε με με τὸ χυτὸ κορμί σου
 Μὲ τὰ λευκὰ τὰ χέρια σου, τὴ μέση τὴ λυγρή σου.
 Ἄχ! τί εὐτυχία! ἔμμορφώτερο φεῖδι κουλουριασμένο
 Λασκόοντα δὲν ἐδίπλωσέ ποτέ, πετὸ εὐτυχημένο.

ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑ

(Heine)

ΑΧΝΗ με μάτια ὀλόδακρα εἶδα βασιλοπούλα
 στὸν ὕπνο μου ξαυθὴ,
 στὴ φιλουριά ἐκαθότουνα, μ' ἔμένα μοναχοῦλα
 στὸν ὠμό μου γυρτή.
 Τῆς λέγω: — «Τοῦ πατέρα σου τὸ θρόνο δὲν γυρεύω
 τὸ σκῆπτρο δὲν ζητῶ,
 οὔτε τὴ διαμαντόπλεχτη κορώνά του ζηλεύω
 μονάχα ἐσὲ ποθῶ». —
 Κι' ἐκεῖνη μουπε: — «Ἀδύνατο ὅτι ποθεῖς, ψυχὴ μου,
 στὸ μνήμα κατοικῶ
 τὴν νύχτα μόνον ἔργουμαι ἐδῶθε μοναχὴ μου
 γιὰτὶ γιὰ σὲ πονῶ».

Σ' ΑΓΑΠΗΣΑ καὶ σ' ἀγαπῶ
 κι' ὁ κόσμος ἂν χαλάση
 ἢ φλόγες τῆς ἀγάπης μου
 θὰ φαίνονται ἀνάμεσα
 στὴ χλασμένη πλάσι.

Καὶ ἄλλων ἔργων ποιητῶν ἐπεχείρησε τὴν μετάφρασιν ὁ Μάργαρης ἐξὼχος ἐπιτυχῶν. Ἐν ἀπὸ τὰ τραγοῦδια αὐτά, τὸ ὠραιότερον τῆ ἀληθείας εἶναι τό: Γελᾶ, ἔργον τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ Gabriele Chiabrera. Ἐξέλεξε δὲ ὁ Μάργαρης τὸ ποίημα τοῦτο τ' ὁποῖον εἶναι λαμπρὰ ἀγροτική περιγραφή, διότι ὁμοιάζε με τὸν χαρακτῆρα του.

Γ Ε Λ Α

(Ξένη Ἰδέα)

ΣΑΝ θεωροῦμε 'ς τὰ λειβάδια
 τὰ πετραῖδια.
 Που 'ς τὰ κρίνα ἢ αὐγὴ σκορπάει,
 Καὶ τοὺς κάμπους ὀργομένους
 Κι' ἀνθισμένους
 λέμ' ἐμεῖς «Ἡ γῆς γελάει».

✱

Ὅταν 'ς τὰ ψηλὰ προβαίνει
 στολισμένη
 Ἡ αὐγὴ με ὀδο σπάνια,
 καὶ τὸ φῶς πληθαίνει πέρα
 Στὸν αἰθέρα
 λέμ' ἐμεῖς «Γελοῦν τὰ οὐράνια».

Σάν 'ς τὰ φύκια, 'ς τὰ κοιλίδια
 με παίρνidia
 Τὸ νερὸ γοργοκυλάει,
 καὶ τὸ κύμα ἀγάλι ἀφρίζει.
 Καὶ φλοισβίζει
 λέμε «Ἡ θάλασσα γελάει».

✱

Πέλαο, γῆς, οὐράνια] πλάτη,
 κόρη ἀφράτη.
 Ὅλα ναί, γελοῦν ἐμπρὸς σου,
 μὰ δὲν ἔχουν τόση χάρι!
 Καὶ καμὰς
 σάν τὸ γέλοιο τὸ δικό Σου.

✱

Με αὐτὸ τὸ ποίημα τελειώω τὴν σύντομον τοῦ *Μάργαρη* βιογραφίαν. Ὁ ποιητὴς τῶν «Ὀλίγων στίχων» — συλλογῆς ποιημάτων τοῦ ἐκδοθείσης πρὸ ἑξαετίας — εἶναι γνωστὸς εἰς ὅλους ὡς ὁ ποιητὴς τῆς καρδίας, ὁ ποιητὴς τῶν γυναικῶν, ὁ *Corrêe* τέλος τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐὰν δὲν ἔγραψεν ἀριστουργήματα ὡς αὐτός, πταίει ἢ ὑπαλληλικὴ ἀσχολία, ἥτις τοῦ ἀπερρόφα τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ θάνατος ὁ ὁποῖος τὸν ἀνῆρασεν εἰς τὴν γλυκυτέραν στιγμήν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ποιητικοῦ τοῦ ἔργου.

Ἐὰν ἔζη ὁ *Μάργαρης*, ἂν δὲν ἀπέθνησκε τοσοῦτον νέος, θὰ ἔγραφε βεβχίως πολὺ ωραιότερα τραγούδια. Μόλις ἡ καλλιτέλαδος ἀηδῶν προσεπάθει νὰ ταυύση τὰ μικροσκοπικὰ πτερά της καὶ κυνηγὸς ἀπὸνος σκοπεύει τὸ τρυφερὸν πιτηνὸν καὶ μετ' ἀπροσδόκητον ἐκπυρσοκρότησιν τὸ ῥίπτει νεκρὸν.

Ὁ κυνηγὸς εἶναι ὁ Χάρος, τὸ γλυκύφωνο ἀηδῶνι εἶναι ὁ τρυφερὸς ποιητὴς τῶν «Ὀλίγων στίχων».

ΑΙΝΕΤΑΙ, ὅτι ἀπὸ τινων ἐτῶν φιθερὰ Μαῖρα καταδιώκει τὴν Ζάκυνθον. Καὶ βλέπομεν τοὺς ἀνδρας, τοὺς ὁπωςδήποτε διακεκριμένους, πίπτοντας, ὡς τὸ τρυφερὸν ἀνθύλλιον ὑπὸ χιονοστραβὰδα ἀγρίου χειμῶνος.

Τὸ 1895 ἀπερχόμενον μὰς ἀποσπᾶ ζηλοτύπως τὸν τρυφερὸν τοῦ ἔρωτος ποιητὴν *Διον. Μάργαρη*. Ἀλλὰ πρὶν προφθάσωμεν νὰ κλαύσωμεν φίλον προσφιλεῖ μὲν ἡμεῖς, ποιητὴν δὲ διαπρεπῆ ὄλοι, καὶ πάλιν τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου πίπτει, ὅπως θερίση περιφανῆ προσωπικότητα. Ὁ γηραιὸς διδάσκαλος, ὁ ἔξοχος ἱστορικὸς τῆς Ἑπτανήσου *Π. Χιώτης* κατέρχεται εἰς τὸ μνήμα.

Καὶ ὡς ἐπισφράγις τῶν δύο τούτων ἀπωλειῶν ἔρχεται ὁ θάνατος τοῦ *Διον. Ἡλιακοπούλου*. Ὁ πρῶτος, ὁ *Μάργαρης*, ἀποθνήσκει ἀπόπληκτος, ὁ *Χιώτης* ἐκ γεροντικοῦ μαρασμοῦ. . . . ἀλλ' ὁ *Ἡλιακόπουλος* ὑποκύπτει τέλος εἰς τὸν θάνατον βασιανισθεῖς ἐπὶ ἐν δλόκληρον ἔτος ὑπὸ φρικῶδους νοσήματος.

Δὲν πρόκειται εἰς τὰς ὀλίγας σελίδας ταύτας νὰ κρίνω τὸν ποιητὴν, τὸν πεζογράφον, τὸν σατυρικὸν Ἡλιακόπουλον. Δὲν ὑπάρχει ἡμερησί, περιδικὸν καὶ ἡμερολόγιον τ' ὁποῖον

✱ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΗΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ✱

να μὴ περιέχη κάτι τι ἰδικόν του. Ἄλλος λοιπὸν κριτικὸς ἄς ἐπιχειρήσῃ τὴν πληρεστέραν τοῦ ἔργου του μελέτην.

Ἐγὼ ὡς φίλος του θὰ γράψω ἐλάχιστα περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου του καὶ θὰ τελειώσω τὴν τελευταίαν μου λέξιν μὲ τὴν τελευταίαν πνοήν του.

✱

Ὁ Διονύσιος Ἡλιακόπουλος ἠδυνήθη διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῆς πρὸς τὴν μάθησιν τάσεώς του νὰ καταλάβῃ θέσιν ἐπίζηλον ἐν τῷ νεωτέρῳ Ἑλληνικῷ Παρανασῶ. Δὲν ἠσχολήθη ἀποκλειστικῶς εἰς ἓν εἶδος ποιημάτων. Ἀπὸ τὰ κατωτέρω τραγούδια ποῦ παραθέτω δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίσωσιν — οἱ μὴ εὐτυχήσαντες ν' ἀναγνώσωσιν ἔργόν τι τοῦ Ἡλιακοπούλου — τὸν ποιητὴν ἐν γένει.

Ἐπρεπε νὰ δύναμαι νὰ σὰς παρουσιάσω σατυρικά, κωμικά, ἐρωτικά καὶ ἐν γένει παντοῖα ποιήματά του, ὅπως δυνηθῆτε νὰ διακρίνηται τὸν ποιητὴν. Ἄλλὰ δὲν δύναμαι.

Καὶ διὰ τοῦτο διασώζω εἰς τὴν «Ποικίλην Στοάν» ἔνδεκα ἀνέκδοτα ποιήματά του. Εἶναι τὰ μόνα ἀδημοσίευτα ἐντελῶς τραγούδια του καὶ πιστεύω ὅτι πολὺ μὲ αὐτὰ θὰ εὐχαριστηθῶσιν οἱ ἀναγνώσται τοῦ λαμοῦ ἔργου τοῦ κ. Ἀρσένη. Καὶ ἀρχίζω :

Τ Η Σ Σ Τ Ι Γ Μ Η Σ

ΑΠΕΘΘ στὸ μπαλκόνι σου ἔρμη, λημονημένη,
ἀπὸ τοὺς πάγους τοῦ βορρῖᾶ πεθαίνει ἡ βέξιντά σου,
σὺν τὴν καρδιά μου τὴ φτωγή καὶ τὴν ἀπελπισμένη
ὅπου πεθαίνει ἀπ' ἀσπλαχνιά χωρὶς τὸν ἔρωτά σου.

Μικρό, τὸ ἀνωτέρω τραγούδακι, ἀλλὰ περιέχει μέσα εἰς τέσσαρας στίχους, μίαν ὠραίαν ἰδέαν ζωγραφιζομένην εἰς ὠραίους στίχους :

Μ Ο Ν Α Ξ Ι Α

(A Mlle Louise Aubert)

ΨΥΧΗ δὲν εἶναι γύρω μου, κανεὶς δὲν μ' ἀγροικαίει
κι' ἡ πονεμένη μου καρδιά στὴ μοναξιά στενάζει,
τῆς ἀνοιξῆς ὁ οὐρανὸς ἐπάνω μου γελᾷει
ἐνῶ ἡ ψυχὴ μου ἡ δύστυχη μὲ στεναγμούς σὲ κράζει.

✱

— Ἐλα μαζῆ μου στῆς ἐλθαῖς, στὸν ἴσκιον νὰ καθίσῃς
μακροῦ ἀπ' τοῦ κόσμου τὰ κακά, ἔλα στὴ μοναξιά μου,
στὸ στήθος μου τοῦ στήθους σου τὸ βάλσαμον νὰ χύσῃς
καὶ νὰ μοῦ γίνῃς ἄγγελος εἰς τὴν ἀπελπισία μου.

ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΜΠΤΗ

Τῆ δεσποινίδι 'Ι. . . .

ΟΧΙ δὲν θέλω νὰ μὲ φιλήσῃς
σκιάζομαι σήμερα τέτοια φιλιὰ
τὸ φιλὶ σήμερα τὸ ἵτρέμει ἡ φύσις
γιατὶ κλεῖ θάνατον μὲ προδοσίαν.

Δὲν ἀμφισβητοῦμεν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ *Μάργαρη* ὡς πρὸς τοὺς στίχους· καὶ ἀλλαχοῦ τὸ λέγομεν, ὅτι ὁ *Μάργαρης* εἶναι ἀριστοτέχνης τοῦ στίχου, μόνην φροντίδα ἔχων πῶς νὰ καταστήσῃ ζωγραφικώτερον καὶ μουσικώτερον ἓνα στίχον καὶ μὴ μεριμνῶν πολὺ διὰ τὴν ἰδέαν τοῦ ποιήματος. Ὁ *Ἡλιακόπουλος* τὸναντίον προετίμα τὸ δεῦτερον τοῦ πρώτου :

ΑΝΕΠΙΓΡΑΦΟΝ

ΔΕΝ Μ' ΑΓΑΠΑΣ; αἶ, μῶμελλε
πλασμένη γι' ἄλλον νῆσαι
ἀλλὰ γιατί' κι' ἐμένανε
γιατί δὲν με θυμάσαι;

Νὰ μ' ἀγαπᾷς δὲν δύνασαι
μὰ ἐσπλαγνικιά γιὰ νῆσαι
ποιὸς σ' ἐμποδίζει ἀγάπη μου
ὅπου δὲν με λυπάσαι;

Τάχα τὰ δάκρυα πῶγυσα
καὶ γύνω θὰ θυμάσαι,
καμμιά στιγμή κι' ἐμένανε
τὸν ἔρμος νὰ λυπάσαι;

Κι' ὅταν εἰς ἄλλη, ἀγάπη μου,
ἀγκάλη θὰ κοιμάσαι,
στὸν ὕπνο σου κι' ἐμένανε
θὰ βλέπης, θὰ λυπάσαι;

ΣΤΕΡΗΑ ΚΑΙ ΚΥΜΑ

ΕἶΠΕ στὸ κύμα ἡ στερηά:
— Ποιὰ δύναμι σὲ φέρνει
στὴν ἔρημὴ μου ἀγκαλιά;

Κι' εἶπε τὸ κύμα τὸ φτωχό:
— Ἡ ἀγάπη σου με σέρνει
καὶ δὲν μ' ἀφήνει νὰ σταθῶ.

Ἄγ! ἡ καρδιά σου εἶν' ἡ στερηά
τὸ δύστυχο ἐγὼ κύμα
ποῦ δὲν θὰ βρῶ τὴν ἡσυχιά
οὔτε σ' αὐτὸ τὸ μνήμα.

Πόσον εἶναι ὠραῖον! Εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ τραγούδια του εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεμελήθη πολὺ τοῦ στίχου, καὶ διὰ τοῦτο ἡ φόρμα του εἶναι λαμπρά, τεχνικωτάτη.

Ἐνα ἀπὸ τὴν σχολὴν τοῦ *Στεκκέττη* γεμάτον *realisme*, εἶναι καὶ τὸ κατωτέρω. Ἀκριβῶς *sui generis* διὰ τὸν *Ἡλιακόπουλον*.

ΤΟ ΦΙΛΙ

ΜΑΖΥ στὸ περιβόλι ἐκατεβήκαμε
σφιχτά, σφιχτά πιασμένοι ἀπὸ τὰ χέρια
μὲ τὴν ψυχὴ στὰ χεῖλη ἐφιληθήκαμε
σὴν ἄχολα κι' ἐρωτευμένα περιστέρια.

Πλὴν τὴ στιγμή ποῦ τοῦ φίλιου αἰσθανθήκαμε
τὴ γλύκα κι' ἀνεβήκαμε στ' ἀστέρια
ἐξῆπνησα... καὶ εἶδα στὸ πλευρό μου
πῶς ἐφιλοῦσα τὸ προσκέφαλό μου.

Νομίζω ὅτι ἀναγινώσκω τὰ *Postuma* τοῦ *Στεκκέττη*. Τόσον φυσικά εἶναι γεγραμμένοι, μὲ τόσην ἀφέλειαν καὶ τέχνην διεξέρχεται μέσα εἰς δύο τετράστιχα μίαν τόσον ὠραίαν ἰδέαν, ὥστε φαίνεται ὅτι εἶναι φωτογραφία, ἢ μᾶλλον πραγματικότης.

Τὸ ἀκόλουθον ἴσως φανῆ ὀλίγον ἀνοικτὸν κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς
 μόδας ἀλλὰ . . . διαβᾶστε το. Ἐπρεπε νὰ μὴ χαθῆ :

ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΟΝ

Εἰς τὴ θερμὴ μου ἀγκαλιὰ
 τρελλὸς ἀφ' τὴν ἀγάπην τὴν κρατοῦσα
 κι' ἀπὸ μεγάλης ἐπιθυμιά
 ἐχόρταγα, στὸ στόμα τῆ θωροῦσα.

«—Τάχα πιστὰ θὰ μ' ἀγαπᾶς
 τῆς ἔλεγα, ἢ θὰ μὲ λησμονήσης;»
 «—Τέτοιες στιγμὲς μὴ μὲ ῥωτᾶς
 ποῦ τὸ κερί προσμένω γιὰ νὰ σβύσης.»

*
 *
 *

Φεγγεβολούσανε γλυκὰ
 τὰ μάτια τῆς τὰ δὺ τὰ μαγεμμένα
 καὶ κάπου κάπου ἀγγελικὰ
 στὰ στήθη ἔγερνε τὰ φλογισμένα.

Στὴν ἀγκαλιὰ μου τὴν κρατῶ
 καὶ τὸ κερί μὲ τὴν πνοή μου σβύνω.
 —"Αχ! μὲ μπαστοῦνι περπατῶ
 καὶ . . . γιαιτρικὰ τῆς Ἀφροδίτης πίνω.

Πῶς σὰς ἐφάνη; Πόσον εἶναι αἰσχρὸν — ἀπαντᾷ σεμνότερος κυρία. —
 Ἄλλὰ σὰς παρακαλῶ τὸ νὰ ἐκφράξῃ κανεὶς τὴν πραγματικότητα, εἶναι
 νομιζετε κακοθήθεια; Καὶ ποῦ εὐρίσκεται εἰς τὸ ἀνωτέρω τραγοῦδι ἢ
 αἰσχρότης; Μὰ ποῦ; Δὲν περιγράφει τάχα σκηνὴν ἐκ τοῦ φυσικοῦ λη-
 φθειῶσιν καὶ μετὰ μεγίστης μάλιστα τέχνης καὶ προφυλακτικότητος
 περιγραφομένην;

Ἄλλὰ προχωρῶ :

ΨΗΛΟΣ. ὠραῖος, εὐκάλυπτος
 στοῦ κάμπου τὴν ἐρμητὰ
 μαοαίνεται ἀφ' τὸν ἔρωτα
 γιὰ μιὰ βαλανιδιά.

Μ' αὐτὸς ποῦ μὲ τὸν πλάτανο
 φιλιέται μυστικά
 γελᾷ ποῦ τοῦ εὐκάλυπτου
 τὸν πόνον ἀγροικῶ.

*
 *

Κι' ἐνῶ μὲ πόθο κι' ἔρωτα
 τὸν πλάτανο κυττᾷ
 τοῦ ξυλοκόπου ὁ πέλεκυς
 τῆ ρίζα του χτυπᾷ.

Εἰς τὸ λευκῶμα τῆς Διδῶς Κ. Ε. Σ . . .

Ὡς ἐρχονται στὴν πρώτη τους φωλιὰ τὰ χελιδόνια
 τὸ χροῶμα στὰ τριαντάφυλλα κι' ἡ τόση εὐωδιά,
 ὡς ἔρχεται τὸ ἀσύγχριτο τὸ λάλημα στ' ἀηδόνια
 καὶ τ' ἀφρισμένα κύματα στὴν ἔρμητη ἀμμουδιά,

*
 *

Ὡς ἔρχονται τὰ σύγνεφα, τ' ἀστέρια, τὰ λουλούδια.
 κι' ἐμεῖς ποτὲ δὲν ξέρουμε, δὲν νοιώθουμε ἀπὸ ποῦ.
 ἔτσ' ἔρχονται στὴ δύστηνη καρδιά μου τὰ τραγοῦδια.
 ἀπ' ἓνα κόσμον ἀγνώριστό στὸ μάτι καὶ στὸ νοῦ.

Τὸ φιλῆμα μας

Ὅταν ἡ νύχτα γύρω σου ἀπλώνει τὴ σκιά τῆς
 καὶ τὸ σκοτάδι γύνεται στὸ θόλο τοῦρανοῦ,
 ὅταν ἡ πλάσι ἀφήνεται στὰ ἴσυχια ὄνειρά τῆς
 καὶ τὴν κοιμίζει ἀμέριμνη ὁ φλοῖσθος τοῦ νεροῦ,
 τὴ νύχτα ποῦ ἐφιλιόμαστε
 ἀγάπῃ μου ἐνθυμοῦ.

“Όταν ἡ αὐγούλα ὀλόχρωση στὸν οὐρανὸ προβαίνει
κι' ἀνοίγει ἡ φύσι μ' ἔρωτα σ' αὐτὴ τὴν ἀγκαλιά,
ὅταν ἡ αὔρα ἔρχεται καὶ μοσχοβολισμένη
τὰ κοιμισμένα βλέφαρα σοῦ ἀνοίγει μὲ φιλιὰ,
θυμοῦ πῶς κοιμηθήκαμε
μονάχοι μιὰ νυχτιὰ.

Καὶ τελευταῖον ἀπ' ὅλα ἐφύλαξα ἓν ὠραιότατο τραγοῦδι. Δυὸ μόνον τετράστιχα τὸ ἀποτελοῦσιν, ἀλλ' ὅμως μεθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν συντομίαν εἶναι λαμπρὸν, ἐκδηλοῦν μίαν ἔκφρασιν ἀλγούσης ψυχῆς ἐπιζητούσης ἀπὸ τὴν ἄπιστον θάλασσαν μίαν μόνην χάριν :

Ἴδού το :

ΚΑΤΟΥ στὸ ἔρημο τὸ περιγιάλι για σὲ μονάχος μου κρυφομιλῶ κι' ἀπὸ τ' ἀνήσυχο τὸ κύμα πέρνω λίγο στὴ φουῖχτα μου καὶ τὸ φιλῶ.	Θάλασσα! Θάλασσα, τὸ φίλημά μου εἰς τῆς ἀγάπης μου φέρτο τὴ γῆ, ἐσὺ ποῦ δέρνεσαι μὲς τὴν καρδιά μου καὶ τὴν κρυφὴ μου ξέρεις πληγῆ.
---	--

Καὶ μὲ τὸ ὕστατον αὐτὸ κλείω τ' ἀνέκδοτα τραγοῦδια τοῦ ἀτυχοῦς **Ἡλιακοπούλου**.

Δὲν θ' ἀσχοληθῶ παντάπασιν εἰς τὸ εἶδος καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ποιημάτων του. Ἀρκετὸν χῶρον κατέλαβον τὰ ἔνδεκα *ἀνέκδοτα* ποιημάτων του, ὥστε φοβεῦμαι μήπως κουρασθῶσιν οἱ ἀναγνώσται μου. Θὰ εἶπω μόνον ὀλίγα τινὰ ἀκόμη περὶ τοῦ ποιητοῦ.

Νέος, ζωηρός, μὲ ὀφθαλμοὺς χύνοντας ἄπειρον ἔρωτα, ἐπιβλητικὸς, συνήνου τὸ ὑψηλὸν τοῦ ὕφους μετὰ τῆς πρακτικότητος. Πολὺ ἀνώτερα τῶν ποιημάτων του εἶναι τὰ διηγήματά του ἐγκατεσπαρμένα εἰς ὅλα τὰ περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια. Ἐν τούτων μάλιστα ἐπιγραφόμενον « Ὁ Ἅγιος Ἄρτος » εἶναι ἔξοχον. Πραγματιστὴς ἐν τῇ ἀπεικονίσει τῶν διαφόρων σκηνῶν καὶ προσώπων, ὁμοιάζει μὲ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς νεωτέρας τοῦ *realism* σχολῆς. Πλὴν τούτου ἦτο καὶ σατυρικὸς ποιητὴς καὶ δὴ εἰδικὸς εἰς τὸ pamphlet. Ἔχει γράψῃ ἄπειρα τοιαῦτα, ἐξέδιδε δ' ἐν Ζακύνθῳ σατυρικὰς ἐφημερίδας, ὧν ἡ καλλιτέρα εἶναι τὸ « Ἐδῶ κ' ἐκεῖ »· καὶ εἰς ἰδιαιτέρον τόμον, νεανίας ἀκόμη, ἐξέδωκε μερικὰ ποιήματά του, ἐπαινεθέντα πολὺ ὑπὸ τοῦ Βαλαωρίτου, ἐνῶ δὲ μετὰ πολλὰ ἔτη ἠτόμαζε νὰ ἐκδώσῃ δύο συλλογὰς ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Μετέωρα » καὶ « Ποιήσεις », αἰφνης νόσημα ἀποτρόπαιον, τὸν ἠνάγκασε νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τοῦ κόσμου τὴν τελευταίαν σκηνὴν τῆς κωμῳδίας του — τῆς τραγωδίας του μάλιστα — καὶ ν' ἀπέλθῃ. Καὶ τὰ χειρόγραφα του κιτριμισμένα κατὰκεινται εἰς μίαν γωνίαν τοῦ γραφείου του, λυπημένα, διότι πρὸ πολλοῦ ἐχάθη ἡ χεῖρ, ἥτις οὐχὶ σπανίως πρεσέθετεν ἀνά ἓνα μαργαρίτην εἰς τὴν ἀδαμαντόπλεκτον ἐκείνην ἀνθοδέσμη. Καὶ ὅταν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τ' ἀνεδίφων — ἀντιγράφων τ' ἀνωτέρω ἀνέκδοτα ποιήματά του — ἐνόμιζον, ὅτι εἰς ἐκάστην σελίδα βλέπω τὴν εἰκόνα του μειδιῶσαν, περιχαρῆ, ἀγέρωχον.

Ἐν δλόκληρον ἔτος, νόσημα φρικῶδες, κατέστρεψε τὴν ἀτυχῆ ὕπαρξιν. Ἐν δλόκληρον ἔτος ὁ Ἡλιακόπουλος ἠναγκάσθη νὰ παλαίῃ πρὸς τὸν Χάρον καὶ πάντοτε ὁ Χάρος ἦτο νικητής. Ἐπρεπε νὰ ἔχω τὴν γραφίδα τοῦ Σοφοκλέους, ὅπως — καθὼς ἐκεῖνος ἐν τῷ Φιλοκτῆτει — δυνθῶ νὰ περιγράψω, ν' ἀπεικονίσω τὸ νόσημα.

Βασανιζόμενος ὑπὸ τοῦ καρκίνου, ἠναγκάσθη νὰ διέλθῃ δλόκληρον ἔτος στενάζων, εἰς μάτην ἐπικαλούμενος ἀρωγὴν, ματαιῶς προσπαθῶν νὰ κρατηθῆ ἀπὸ τὴν ζωὴν. Ἦτο χίμαιρα δι' αὐτὸν ὁ βίος, ἦτο ὄνειρον τ' ὁποῖον τὸν ἐγκατέλειπεν. Καὶ . . . ἦτο ἠναγκασμένος νὰ βλέπῃ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὸν Χάρον ἔτοιμον νὰ τὸν ἀπαγάγῃ.

Ἄλλὰ τί νὰ εἶπω; Ἐπρεπεν, ὅπως ἐγὼ, νὰ τὸν ἴδῃτε κατὰ τὴν σπαρκατικὴν αὐτὴν τοῦ βίου του περίοδον, ἀπελπιν, κατακεκλημένον ἐπὶ καναπέ, μὲ τὸ πρόσωπον ἀπαισιῶς κατεστραμμένον, μὲ παρειὰς τὰς ὁποίας τὸ νόσημα εἶχε σαπίσῃ, ἀπόζοντα, ἔρημον, μὲ μόνας τὰς περιποιήσεις ἀτυχῶν συγγενῶν. Τὸν ἐνθυμοῦμαι καὶ τρομάζω. Εἶναι τραγῶδιον, ἥτις οὐδέποτε θὰ ἐξλειφθῆ τῆς διανοίας μου. Ὁ Ἡλιακόπουλος ἐκεῖνος, ὅστις μόλις πρὸ ὀλίγου ἦτο πλήρης υγείας καὶ ζωηρότητος, εὐχαρις καὶ ἡμιλητικός, κατήντησε σκελετός, σύρων ὡς βαρὺ φορτίον τὸ ῥάκος τοῦτο τῆς ζωῆς, μετρῶν τὰς ἡμέρας τοῦ ἀβιώτου βίου του, στενάζων, θρηνῶν καὶ καταρῶμενος τὴν τύχην, ἥτις τὸν κατεδίκασεν εἰς σκληρὸν καὶ ἄγριον θάνατον. Καὶ ἐβλέπε τὴν ἀπαισίαν φαγέδαιναν σαπίζουσαν τὰς ἄλλοτε ὠραίας παρειὰς του, καὶ ἠσθάνετο ὡσὰν κάτι νὰ τοῦ ἐδηλητηρίαζεν ὅλον του τὸ σῶμα.

Καὶ τὸν κατεδίκασεν ἡ τύχη νὰ ζήσῃ, ὅπως ἴδῃ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφικοῦ του φίλου καὶ ποιητοῦ Μάργαρη, ἐκεῖνου, ὅστις ἀνεπαρίστα ἐν τῇ διανοίᾳ του τὸ παρελθόν, ἐκεῖνο δηλαδὴ τ' ὁποῖον δὲν εἶχε πλέον μετ' ὀλίγον.

Ὁδυνηρὰ ἱστορία! Ἡ γραφίς μου ἀδυνατεῖ νὰ προχωρήσῃ. . . . Καὶ τέλος μίαν πρωΐαν τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1895 μέσα εἰς οὐρανὸν μολυβδόχρον, σκεπασμένον ἀπὸ νέφη, ἐνῶ ψιλὴ ψιλὴ ἢ βροχὴ ἔπιπτε, παρέδωκε τέλος — ἀφοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἐβασανίσθη — τὸ πνεῦμα του.

Καὶ ἐκεῖ ἐπάνω ἀπὸ τὸ νεκρικὸ κρεβάτι του ἕνας Ἄγγελος τῆς Ποιήσεως ἦλθε νὰ πάρῃ τὴν βασανισμένην ψυχὴν του, κομματιασμένην ἀπὸ τὸ νόσημα, κουρασμένην ἀπὸ τὰ βάσανα, νὰ τὴν φέρῃ ἐκεῖ ψηλά, ὅπου τὸ τραγοῦδι εἶναι αἰώνιον, τ' ἄνθη εἶναι αὐτοφυῆ, ἡ ἀγάπη εἶναι θεία καὶ ἡ ζωὴ ὄνειρον πλέον. . . .

✽

Ζητῶ συγγνώμην, ἂν ἐκούρασα τοὺς ἀναγνώστας μου ἐπεχείρησα ἀπλῶς νὰ βιογραφῆσω δύο φίλους μου μοιραίως τὸν βίον τερματίσαντας, καὶ ἀφῆκα τὴν γραφίδα μου ἐλευθέραν, ὅπως ἐκφράσῃ ὅλον τὸ πάθος τῆς καρδίας μου.

Ἄς μὲ συγχωρήσωσιν οἱ πολυπληθεῖς λάτριαι τῶν δύο νεκρῶν ποιητῶν, ἄς μὲ κατηγορήσωσιν αἱ δεσποινίδες ἐκεῖναι τῶν ὁποίων τὴν καρδίαν πολλάκις ἐδόνισαν οἱ γλυκεῖς τῶν ποιητῶν μου στίχοι, ἄς μὲ

συγχωρήσωσι τέλος ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐν ἀγνοίᾳ των διασκεδάζουσι ψάλλοντες ἠδύμολπα ἄσματα τῶν νεκρῶν ποιητῶν μου. . . .

Πόσον θὰ ἐνθυμούμαι ἐν τελευταίῳ γεγονός, ὅπερ ὑπὸ τὰς θλιβερωτέρας ἀναμνήσεις, μοῦ ὑπομνησκει πάντοτε τὸ ἄδικον τέλος του. . . .

Εὐρέθην κάπου διασκεδάζων, ὅτε νεανίς ὠραία ἀνέλαβε νὰ μᾶς τέρψη διὰ τοῦ ἄσματός της. Καὶ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ ἀρχίζει νὰ ψάλλῃ :

Στερηαῖς, βουνὰ καὶ πέλαγος
 Ἄν ἴσως μᾶς χωρίζουν. . . .
 Κι' ἀπέραντα διαστήματα
 Σκληρὰ μᾶς βασανίζουν,
 Ἐχουν φτερά οἱ πόθοι μας
 Φτερά οἱ λογισμοὶ μας,
 Κ' εἶν' οἱ οὐρανοὶ δικαί μας
 Γιὰ νὰ συναντηθοῦν.

Τὴν ἀφῆκα νὰ τελειώσῃ καὶ ἔπειτα :

— Συγγνώμην, τῆς εἶπα, γνωρίζετε, τίνος εἶναι αὐτὸ τὸ ὠραῖον τραγουδάκι ;

— Ὅχι, μοῦ ἀπαντᾷ. Σεῖς γνωρίζετε ;

— Μάλιστα, δεσποινίς. Εἶναι ἐνὸς φίλου μου, τοῦ Ἡλιακοπούλου, ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγου ἀπέθανε.

Καὶ τῆς ἀφηγήθην ἕλλην τὴν ἀνωτέρω τραγικὴν ἱστορίαν.

— Ποτὲ δὲν θὰ τὸ λησμονήσω, μοῦ ἀπήντησε, θὰ τὸ ἔχω πάντοτε εἰς τὸ στόμα μου ὡς μνημόσυνον ἐνὸς προσφιλοῦς ἀλλ' ἀτυχοῦς ποιητοῦ.

Καὶ ἡ ἀπλοϊκὴ αὕτη σκέψις της μ' ἔκαμε νὰ δακρῶσω.

(Ζάκυνθος 1898)

ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

Οἱ ὠραῖοι οὗτοι λόγοι τοῦ **Λαβίς**, ἃς εἶναι τὸ σύμβολον τῆς πίστεως παντός Ἑλλήνος

Ἄν ἔδουναν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μου τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ τὴν μακρὰν μνήμην τῶν προγόνων, ἂν ἐλθοῦσιν τὰ Ἐθνικά μας ἄλγη, τῇ ἀληθείᾳ δὲν θὰ εἴξωρα πλέον τί εἶμαι καὶ τί κάμνω εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Θὰ ἔχανα τὸν κυριώτερον λόγον τῆς ὑπάρξεώς μου.